

המשך מניין שהתפרק

1. ספר אבודרהם הקדיש ופירושו

כתב הרמב"ם ז"ל בתשובת שאלה התחילו בעשרה ברכת יוצר אור והלכו להם מקצתם, משלימין ואומר הקדושה של יוצר, וכן בקדושה של תפלה. אבל קדיש לא יאמר עד שיהיו שם עשרה שאין הקדיש חלק מאשר התחילו בו בעשרה

2. שו"ת הרשב"א חלק א סימן צה

שאלת הא דאמרינן במגילה (כ"ג ב) אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה פחות מעשרה. ואמרינן עלה בירושלמי אם התחילו אין מפסיקין. מי אמרינן אפילו התחילו באבות גומר אפילו קדוש. או דילמא קדוש לא אלא מדלג לאתה קדוש?

תשובה מסתברא ודאי דאומר קדוש. חדא דפריסת שמע משום קדושה היא. ואפילו הכי קאמר דאם התחיל בברכת יוצר אור גומר ואומר קדושה דעיקרו מחמתה הוא.

3. תרומת הדשן סימן טו

שאלה התחילו להתפלל בעשרה בשחרית ולאחר קדושה הלכו מקצתם להם רשאים הנשארים שוב לגמור כל התפילה אפילו סדר קדושה והקדיש שאח"כ או לאו וכן בערבית מוצאי שבת יש להסתפק בזה.

תשובה יראה דרשאי לגמור סדר קדושה וקדיש ... דסדר קדושה וקדיש שאח"כ מיקרי גמר תפלת י"ח ולכן אין אומר ש"ץ קדיש שלם עד אחר סדר הקדושה ואותו קדיש שלם חוזר אתפלת י"ח שהרי אומר תתקבל

4. שולחן ערוך סימן נה סעיף ג

אם התחיל באבות ויצאו מקצתן, גומר אפילו קדושה. הגה: ואם יצאו מקצתן לאחר שהתחילו להתפלל יוצר, לא יתחיל הש"ץ להתפלל התפלה בקול רם, דכבר נשלם תפלת יוצר. ואם יצאו לאחר שהתחיל בקול רם וקדושה, יכולים להשלים כל סדר קדושה ולומר הקדיש שלם שלאחריה דשייך לתפלה, שהרי אומר תתקבל צלותהון וכו', אבל אין קורין בתורה, דזהו ענין אחר. ותפלת ערבית וקדיש שלאחריה לא שייך לקריאת שמע וברכותיה (ר"ן פ' הקורא את המגילה שבוילי הלקט ות"ה סי' ט"ו).

5. מאמר מרדכי סימן נה ס"ק ד

(ד) גומר אפי' קדושה מסתימת ל' מרן ז"ל נראה דדוקא קדושה גו' אבל לא יותר ואין אומרי' קדיש אחר י"ח וכ"ש שאין אומרי' סדר קדושה וקדיש תתקבל וכמשמעות תשובת הרמב"ם ז"ל שהביא בב"י בשם הרד"א ז"ל אלא דמוכח התם דעכ"פ גומר כל התפילה בקול רם אלא שאין אומרים קדיש אח"כ דאין הקדיש חלק ממה שהתחילו ביו"ד י"עש ול' מרן ז"ל בש"ע מוכח הכי ומור"ם ז"ל בהגהה נמשך אחר דברי ת"ה דס"ל דהקדיש שאחר י"ח הוא חלק ממה שהתחילו ביו"ד ואפי' קדיש שאחר ובא לציון הוא חלק מתפילת י"ח ונמשך אחריה והר"ן פר"ח ז"ל כתב דנקטינן כתשובת הרמב"ם ז"ל ולא הזכיר שיהא כן דעת מרן ז"ל וצ"ע למעשה שוב ראיתי בשכנ"ה שכתב דמרן ז"ל בש"ע פסק כהרמב"ם ולית ליה מ"ש מור"ם ז"ל וכתב שבתשובה הסכים לפסק מרן

6. כף החיים סימן נה ס"ק לד

משמע בהדיא מדברי מרן ... אם התחיל הש"ץ בקול רם באבות גומר אותה הקדושה בלבד ולא גם הקדיש שאחר התפלה שזהו ענין אחר

7. ערוך השולחן אורח חיים סימן נה סעיף ז

כלל גדול הוא בדיון זה כשהיו עשרה ויצאו מקצתן באמצע דגומרים ענין זה עם הקדיש השייך לזה ולא יותר כגון ... יצאו מקצתן קודם שהתחיל חזרת הש"ץ לא יחזור הש"ץ התפלה יצאו מקצתן לאחר שהתחיל חזרת הש"ץ גומרים הקדושה

וכל חזרת הש"ץ עם הקדיש שלאחר שמ"ע אבל אשרי ובא לציון יאמר כל אחד בפ"ע יצאו מקצתן לאחר שהתחילו אשרי ובא לציון יאמר קדיש שלם [הרמ"א בסעי' ג' כתב ואם יצאו לאחר שהתחיל בקול רם וכו' יכולים להשלים וכו' ולומר הקדיש שלם וכו' עכ"ל והוא תמוה שהרי קדיש שלם הוא לאחר ובא לציון והפר"ח והכנה"ג השיגו בזה ולי נראה דכוונתו על החצי קדיש שלאחר שמ"ע אך ממילא יאמרנו שלם כיון שהקדיש השלם לא יאמר עוד הלא טוב שיחתום תתקבל בקדיש זה ודוק]:

8. משנה ברורה סימן נה ס"ק יט

(יט) הקדיש שלם - וכ"ש החצי קדיש שאחר תפלת י"ח:

9. פרי חדש אורח חיים סימן נה סעיף ג

ומוכח בירושלמי [מגילה פ"ד הלכה ד] שאפילו אם התחילו להתפלל ויצאו מקצתן שלא יעשו נשיאות כפים וכל שכן קדיש שלאחריה, והכי נקטינן:

10. חיי אדם חלק א כלל ל סעיף ב

אבל אם כבר התחיל אפילו רק באבות, יגמור כל התפלה וגם הקדיש שלאחר ובא לציון דשייך לתפלה שהרי אומרים תתקבל צלותהון כו', אבל אין קורין בתורה, שהוא ענין בפני עצמו ... ונראה לי דגם כן אין הכהנים נושאים כפיהם, שהוא ענין בפני עצמו.

11. רמ"א אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נה סעיף ג

ואם יצאו לאחר שהתחיל בקול רם וקדושה, יכולים להשלים כל סדר קדושה ולומר הקדיש שלם שלאחריה דשייך לתפלה, שהרי אומר תתקבל צלותהון וכו', אבל אין קורין בתורה, דזהו ענין אחר.

12. עטרת צבי אורח חיים סימן נה ס"ק ה

דזהו ענין אחר. אעפ"י שמתחילין קדיש שלם אח"כ, מכל מקום קריאת התורה בציבור מילתא באנפה נפשתי:

13. רמ"א אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נה סעיף ג

ותפלת ערבית וקדיש שלאחריה לא שייך לקריאת שמע וברכותיה

14. מאמר מרדכי סימן נה ס"ק ז

והנה לא נתבאר בדברי ת"ה דומור"ם ז"ל ושאר האחרונים ז"ל אם התחילו תפילת ערבית בלחש ביו"ד וקודם שאמרו קדיש יצאו מקצתן אם יכולין לומר קדיש ודבר פשוט הוא דלפי הכלל שהענין בסעיפים הקודמים דאין יכולין לומר קדיש ועיין מ"ש בס"ק ג' אמנם מ"ש הלבו' על אמירת עלינו דאם אמרו עלינו בעשרה ויצאו מקצתן שאין אומרים קדיש אחריה דאמירת עלינו לא אלים לגרור אחריה הקדיש בלא עשרה ולא דמי לתפילת ערבית שהיא תקנת חכמים לו' אחריה קדיש וכו' משמע בהדיא דאם אמרו תפילת ערבי' בלחש ביו"ד דיכולין לומר קדיש בלא יו"ד דאל"כ מאי ל"ד דקאמר אבל כבר כתבנו בס"ב דלא נהירא וגם מדברי עצמו בס"ב ותחילת ס"ג לא משמע הכי וכנ"ל עיקר וכמדומה דמקום הניחו לנו בכל זה אחר כתבי זה בא לידי ספר נזירות שמשון ומצאתי שכתב שאם מתפללין ערבית ביו"ד בלחש דיאמרו קדיש ושכן נראה מדברי ת"ה דע"ש ולא נהירא:

15. משנה ברורה סימן נה ס"ק כב

(כב) לק"ש וברכותיה - ומשו"ה אם התחילו ברכת ערבית בעשרה או אפילו רק ברכו לחוד ואח"כ יצאו מקצתן אין לו רק לגמור הקדיש שקודם התפלה לפי שהקדיש שייך לברכת ק"ש אבל לא יאמר הקדיש שאחר תפלת י"ח לפי שהתפלה אינה חבור לברכות של ק"ש וכ"ש סדר קדושה וקדיש במוצאי שבת אבל אם היו עשרה בשעה שהתחילו להתפלל תפלת

ח"י בלחש ואח"כ יצאו מקצתן י"ל הקדיש שלם שלאחר התפלה דהקדיש שייך לתפלה ובמו"ש יכול לומר הח"ק שאחר התפלה וגם הסדר קדושה וקדיש שלם שאח"כ לפי שכל זה שייך לתפלה כמו בשחרית:

16. רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן נה סעיף ג

ואם יצאו לאחר שהתחיל בקול רם וקדושה יכולים להתחיל כל סדר קדושה ולומר הקדיש שלם. משמע דגם לענין הקדיש צריך שהתחיל התפלה בקול רם. אבל אם יצאו מקצתן קודם התחלת חזרת התפלה אין אומרים הקדיש שלם. וק' אמאי לא יאמרו הקדיש שלם בשביל תפלת לחש שהיה בעשרה דמ"ש מתפלת ערבית דכ' הרמ"א אח"כ ותפלת ערבית וקדיש לאחריו לא שייך לק"ש וברכותיה משמע אם התחיל הש"ע אומרים אחריה הקדיש. דהקדיש שייך על התפלה. ואמאי בתפלת שחרית אינו כן. ומה דתקנו חזרת התפלה וכי בשביל זה אין שייך הקדיש על התפלה בלחש וצ"ע.

17. חיי אדם חלק א כלל ל סעיף ב

ובערבית אם התחילו ברכו ב', יאמר הקדיש שלאחר קריאת שמע דשייך לקריאת שמע וברכותיה, דהכל שייך לברכו, אבל לא קדיש שאחר התפלה, ואפילו שהתחילו כבר התפלה ב', שהרי מותר להתחיל אף בלא י'

צירוף קטן למניין עשרה

18. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מז עמוד ב

אמר רבי יוסי: קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו. והא נתן: נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם! - הוא דאמר כרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו - אבל עושין אותו סניף (חבור לזימון עשרה, וכי אמר רב אסי - נמי לעשרה קאמר). לעשרה. ואמר רבי יהושע בן לוי: תשעה ועבד מצטרפין. מיתבי: מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה, ושחרר עבדו והשלימו לעשרה; שחרר אין, לא שחרר לא! תרי אצטריכו, שחרר חד ונפיק בחד.

19. תוספות מסכת ברכות דף מח עמוד א

ואומר ר"ת אף על פי דלית הלכתא ככל הני שמעתתא מיהו הלכה כרבי"ל דאמר קטן ממש עושין אותו סניף לעשרה והכא דבעין פורח ויודע היינו דוקא בשלשה ולית הלכתא ככל הני שמעתתא לא קאי אריב"ל ... אבל עושין אותו סניף לעשרה פ' לברכת המזון וה"ה לתפלה

20. רא"ש מסכת ברכות פרק ז סימן כ

וכן פירש רב האי גאון דקטן עולה למנין עשרה ויראה דהיינו טעמא דאמרינן דאפילו מוטל בעריסה מצטרף דכל בי עשרה שכינה שרויה דמונקדשתי בתוך בני ישראל ילפינן דאומרים קדושה בעשרה ל"ש גדולים ול"ש קטנים קרינן ביה בתוך בני ישראל ובלבד שיהו תשעה גדולים אבל טפי מאחד לא

21. תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ז הלכה ב

תני קטן וספר תורה עושין אותו סניף

22. הגהות מיימוניות הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ח הלכה ד

[ה] יש טועים שכישי מהן ט' גדולים לוקחין קטן וה' חומשי תורה בידו ומתפללין עמו במקום גדול וסומכין אהא דאמר בפרק ר' אליעזר קטן וספר תורה מצטרפין וכן בירושלמי תני קטן וספר תורה עושה סניפין וטעות הוא בידם דההוא דירושלמי מסיק התם אמר רבי יודן כיני מתניתין קטן לספר תורה פירוש לעלות למנין ז' הקוראין בתורה

23. רא"ש מסכת ברכות פרק ז סימן כ

ואף על פי שהתיר ר"ת לעשות קטן סניף לעשרה ולתפלה בלא חומש בידו הוא לא היה נוהג לעשות כן ומה שנהגו

לאחוז חומש בידו לא מצינו בשום מקום רק בפירקי דרבי אליעזר לענין עיבור שנה ושם מזכיר ס"ת והכי איתא התם בשלשה מעברין את השנה רבי אליעזר אומר בעשרה ואם נתמעטו מביאין ס"ת וכו' ואין מזכיר שם שהקטן אחוז ס"ת ואפילו אם ישנו בשום מקום לענין תפלה היינו דווקא בס"ת וחומש אחד מחמשה חומשי תורה העשויין בגליון אבל בחומשים כעין שלנו לא היו בימי חכמים

24. שולחן ערוך א סימן נה סעיף ד

יש מתירין לומר דבר שבקדושה בתשעה וצירוף קטן שהוא יותר מבן שש ויודע למי מתפללין, ולא נראין דבריהם לגדולי הפוסקים וה"ה דעבד ואשה אין מצטרפין. הגה: ואפילו על ידי חומש שבידו אין לצרפו. מיהו יש נוהגין להקל בשעת הדחק (הרא"ש ומרדכי והגהות מיימוני פ"ט מהלכות תפלה).

25. ביאור הלכה סימן נה סעיף ד ד"ה * ולא נראין

* ולא נראין דבריהם - ואף על גב דלקמן בסימן קצ"ט ס"ל לענין זימון סתם המחבר כדעת המקילין בזה דבר שבקדושה חמיר טפי:

26. משנה ברורה סימן נה ס"ק כד

(כד) בשעת הדחק - ר"ל אפילו בלי חומש וכדעת היש מתירין הנ"ל. ודוקא אחד ולא ב' ובלבוש כתב שלא ראה נוהגין לצרפו אפילו בשעת הדחק ובזמנינו נוהגים לצרף קטן ע"י חומש שבידו ומיהו דוקא לשמוע ברכו וקדיש שהוא חיוב אבל קדיש שאחר עלינו לא יאמרו [מ"א] והרבה אחרונים מחמירין שלא לצרף שום קטן אפילו בשעת הדחק עד שיושלם לו הי"ג שנים.

27. שו"ת מן השמים סימן נגביגורפיה - מן השמים (רבי יעקב ממרויש, חי בצרפת במאות 13 - 12. הוא היה מבעלי התוספות).

ועוד שאלתי במקום שאין עשרה להשלים המנין אם מותר לעשות שני סניפין מאותם שהגיעו לחינוך כגון בני עשר או אחת עשרה מאחר שהם בני חינוך מדרבנן ותפלה מדרבנן, או אם אסור לעשות כן.

והשיבו: הקטנים עם הגדולים יוסף ה' עליכם

28. שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן ט

ואני בעניותי כבר הארכתי בס"ד על פתגם דנא (אם אפשר לסמוך על הכרעת שו"ת מן השמים נגד המבואר בש"ע והפוסקים שאנו הולכים בעקבותיהם), בשו"ת יביע אומר ח"א (חאו"ח סי' מא - מב), והעלתי בס"ד שגם באלו שייך הכלל שאמרו חז"ל לא בשמים היא. והבאתי מ"ש השבולי הלקט (סי' ט) על נידונינו אם אפשר לצרף קטן לעשרה במקום שאין עשרה, והביא (השה"ל) דברי מהר"י ממרויש בשו"ת מן השמים הנ"ל, ואסיק, והנראה בעיני שאין קטן עולה למנין עשרה. ע"ש. הרי שלא סמכה דעתו ע"ד התשו' מן השמים הנ"ל.

29. ערוך השולחן אורח חיים סימן נה סעיף י

וזה שכתבו שיש מקילין בשעת הדחק כתב הלבוש שלא ראה נוהגין להקל אף בשעת הדחק וכן אנו מורין הלכה למעשה

30. שו"ת שבט הלוי חלק א סימן קטו

ואם שאלתך לענין מנין יו"ד של קה"ת הנה במגילה כ"ג ע"ב הוא בכלל כל דבר שבקדושה שהוא בעשרה ואם אפשר לצרף קטן גם בזה אפשר, וכן יראה לכאורה ברא"ש פ"ז דברכות דכל הדברים דומים לזה, אמנם היות כי הלכה זו מפוקפקת מאד וגדולי הוראה לא ניחא להו כלל במנהג של צרוף עם חומש גם בשעת הדחק ואם נהגו נהגו, אבל בקה"ת לא שמענו.